ศึกษาการตั้งชื่อโรคในภาษาไทญ้อ : ตำบลท่าคล้อ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

Research on Naming diseases in Tai Yo : Takhlor, KeangKoi, Saraburi Province

อลิสา คุ่มเคี่ยม*[1]

Alisa Khumkhiam[1]

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการตั้งชื่อโรคที่ปรากฏในภาษาไทญ้อ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการตั้งชื่อโรคในภาษาไทญ้อ จำนวน 57 โรค มีกลวิธีการตั้งชื่อโรค 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การตั้งชื่อโรคแบบตรงตัวและการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์หรือเชิงเปรียบเทียบ

การตั้งชื่อโรคแบบตรงตัว มีจำนวน 35 โรค ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามคำขึ้นต้นในตำแหน่งแรกของชื่อโรค ได้แก่ คำขึ้นต้นที่เป็นอาการของโรค จำนวน 26 โรค และคำขึ้นต้นที่เป็นอวัยวะที่เกิดโรค จำนวน 9 โรค ส่วนการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์หรือเชิงเปรียบเทียบมีจำนวน 22 โรค ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 9 ประเภท ได้แก่อุปลักษณ์ธรรมชาติ จำนวน 3 โรค อุปลักษณ์ชื่อเรียกสัตว์หรืออวัยวะของสัตว์ มีจำนวน 3 โรค อุปลักษณ์สิ่งของหรือลักษณะของสิ่งที่เราบริโภค มีจำนวน 4 โรค อุปลักษณ์ชื่อเรียกพืช มีจำนวน 1 โรค อุปลักษณ์ชื่อเรียกอาชีพ มีจำนวน 1 โรค อุปลักษณ์ชื่อเรียกสถานที่ มีจำนวน 2 โรค อุปลักษณ์ ภูตผีมีจำนวน 1 โรค อุปลักษณ์ลักษณะของโรคที่เกิดหรือลักษณะของอวัยวะที่เกิดโรค มีจำนวน 2 โรค และอุปลักษณ์สิ่งสกปรก มีจำนวน 5 โรค

คำสำคัญ : การตั้งชื่อโรค ไทญ้อ สระบุรี

---

* Corresponding author, e-mail:khwanalisa@gmail.com

[1] ดร., อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1] Lecturer Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

Received: March3, 2021 / Revised: April14, 2021 / Accepted: May3, 2021

Abstract

This research intends to study naming disease mechanism which appears in Tai Yo . The results show 57 diseases have been given names in Tai Yo with two major mechanisms; Direct naming and Metaphorical naming.

Begin with Direct naming mechanism accounts for 35 diseases, these names have furthur divided into 2 groups according to prefix the first syllable of each disease. First catagory, 26 diseases excibit the first syllables stand for diseases' symtom while other 9 diseases demonstrate the first syllables with body parts of which symtom occurs. The second mechanism, Metaphorical naming has combined 22 diseases together which could be divided into 9 bundles. Hereafter, bundle of 3 diseases are called by natural metaphor, 3 diseases were methaphorically named after animals or animals parts and 4 diseases were named after things or consuming products. Meanwhile, a disease was named after a plant and another one named after an occupation, bundle of 2 diseases were named after a location as well as a group of only one diseases was named after a kind of ghost. Follow by 2 diseases were metaphorically named after its symtoms or characteristic of body parts which symtoms occur and final bundle of filthiness metaphor names represent 5 diseases.

Keywords : Naming diseases Taiyo Saraburi province

บทนำ

การตั้งชื่อเป็นการรวบรวมความคิดที่กว้างไกล ให้มาเป็นความคิดที่ตกผลึก โดยใช้ภาษาเป็นสื่อให้ผู้รับสารได้เข้าใจ ซึ่งภาษาที่ใช้มักเป็นถ้อยคำหรือวลีที่เข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เช่น ชื่อคน ชื่อสินค้า ชื่อเพลง เป็นต้น เช่นเดียวกับการตั้งชื่อโรคที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามภาษาญ้อที่จังหวัดสระบุรี ซึ่งภาษาญ้อหรือภาษาไทญ้อจัดอยู่ในตระกูลภาษาไทที่พูดกันในหมู่ชาวไทญ้อ ซึ่งชาวไทญ้อที่อยู่ในประเทศไทยอาศัยอยู่ในหลายจังหวัด เช่น จังหวัดสกลนคร มหาสารคาม ปราจีนบุรี สระบุรี เป็นต้น

ผู้วิจัยสังเกตว่าการตั้งชื่อโรคในภาษาไทญ้อมีความน่าสนใจ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการตั้งชื่อโรคที่ปรากฏในภาษาไทญ้อ

ทบทวนวรรณกรรม

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทญ้อ

กาญจนา คูวัฒนะศิริ (2523) ศึกษาเรื่อง “วรรณยุกต์ในภาษาญ้อ” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาญ้อที่พูดในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อำเภอท่าอุเทน และอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม จำนวนทั้งสิ้น 26 ตำบล โดยการอ่านแผ่นภาพคลื่นเสียงประกอบ แล้วจัดกลุ่มภาษาถิ่นย่อยของภาษาญ้อโดยใช้ระบบวรรณยุกต์และลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์เป็นหลัก และแบ่งอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ของภาษาถิ่นย่อยแต่ละกลุ่มนี้ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจำนวน 26 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า เสียงวรรณยุกต์ในภาษาญ้อทั้ง 26 ตำบล มีลักษณะทางสัทศาสตร์แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เกิดสำเนียงญ้อทั้งสิ้น 26 สำเนียง และสำเนียงญ้อทั้งหมดนี้ยังสามารถแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อยของภาษาญ้อ โดยใช้จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นหลักได้ 3 ภาษาถิ่นย่อย คือ ภาษาถิ่นย่อยที่มีระบบ 4 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ภาษาถิ่นย่อยที่มีระบบ 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และภาษาถิ่นย่อยที่มีระบบ 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ นอกจากนี้แล้วถ้าแบ่งตามลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์ ก็จะได้ภาษาญ้อย่อยเป็น 7 กลุ่ม

ศรีพิน ศิริวิศิษฐ์กุล (2529) ศึกษาเรื่อง “ลักษณะภาษาย้อ (ญ้อ) ที่ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบเสียง รวบรวมคำ และศึกษาลักษณะคำกับความหมาย รวมทั้งศึกษาถึงระบบการเรียงคำต่างๆ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบคำในภาษาญ้อกับภาษาไทยมาตรฐานว่ามีคำใช้ร่วมกันหรือต่างกัน

ผลการวิจัยปรากฏว่ามีพยัญชนะจำนวน 20 หน่วยเสียง มีสระจำนวน 21 หน่วยเสียง ซึ่งแบ่งออกเป็น สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และสระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ มีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ–ขึ้น หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 เสียงสูง–ระดับ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 เสียงตก คือเสียงกลาง–ตก หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 เสียงขึ้น คือเสียงกลาง–ขึ้น และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 เสียงกลาง–ขึ้น–ตก

ลักษณะโครงสร้างของคำมี 2 ประเภท คือ คำพยางค์เดียว และคำสองพยางค์ขึ้นไป ส่วนการเรียงคำในภาษาญ้อ ส่วนใหญ่มีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียงคำในภาษาไทยมาตรฐาน

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของคำในภาษาญ้อกับความหมายของคำในภาษาไทยมาตรฐาน โดยแยกประเภทความแตกต่างทางความหมายในการเปรียบเทียบมี 2 ประการ คือ คำต่างกันความหมายเดียวกัน และคำที่มีใช้เฉพาะในภาษาญ้อ

นันตพร นิลจินดา (2532) ศึกษาเรื่อง “ศัพท์ภาษาญ้อในจังหวัดสกลนคร นครพนม และปราจีนบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบศัพท์ในภาษาญ้อจังหวัดสกลนคร นครพนม และปราจีนบุรี ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สำรวจศัพท์พื้นฐานภาษาญ้อ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยอรรถ จำนวน 1,530 หน่วยอรรถ นำไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา จำนวน 3 คน ซึ่งได้คัดเลือกไว้เป็นตัวแทนของคนญ้อที่จะศึกษาถิ่นละ 1 คน โดยใช้ตัวแปรทางสังคม 6 ตัวแปรคือ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ภูมิลำเนา และภูมิหลังของคู่สมรส

ผลการวิจัยปรากฏว่า ภาษาญ้อทั้ง 3 ถิ่น มีการใช้ศัพท์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ใช้ศัพท์เหมือนกันทั้ง 3 ถิ่น ประเภทที่ 2 ใช้ศัพท์ต่างกันทั้ง 3 ถิ่น และประเภทที่ 3 ใช้ศัพท์เหมือนกันบางถิ่นต่างกันกับบางถิ่น ดังนั้นการใช้ศัพท์ในภาษาญ้อในจังหวัดสกลนคร นครพนม และปราจีนบุรี จึงมีทั้งเหมือนกันและต่างกัน ศัพท์ที่ชาวญ้อทั้ง 3 ถิ่นใช้เหมือนกันล้วนเป็นศัพท์พื้นฐานของภาษาญ้อ ส่วนศัพท์ที่ใช้ต่างกันนั้นเป็นศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาไทยกลาง

พระสุขุม มัชชิกานัง (2542) ศึกษาเรื่อง “ ลักษณะคำและการเรียงคำในภาษาญ้อหมู่บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะคำและการเรียงคำในภาษาญ้อที่ใช้พูดกัน ในหมู่บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”

ผลการวิจัยปรากฏว่า ลักษณะคำในภาษาญ้อแบ่งตามโครงสร้างคำได้เป็น 2 ลักษณะ คือ คำพยางค์เดียว และคำสองพยางค์ขึ้นไป โดยคำสองพยางค์ขึ้นไป จะมีการสร้างคำในลักษณะคำประสม คำผสาน คำซ้ำ และคำซ้อน ในการศึกษาหมวดคำ พบว่าในภาษาญ้อสามารถจำแนกตามตำแหน่งและหน้าที่ในประโยคได้ 15 หมวด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำช่วยกริยา คำหน้ากริยาและคำหลังกริยา คำกริยาวิเศษณ์ คำคุณศัพท์ คำลักษณนาม คำบอกจำนวน คำชี้เฉพาะ คำบอกเวลา คำบุพบท คำสันธาน คำปฏิเสธ และคำลงท้าย นอกจากนี้ยังได้เปรียบเทียบความหมายของคำภาษาญ้อกับภาษาไทยมาตรฐาน ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของคำในภาษาทั้งสอง นั่นคือ คำต่างกันความหมายเดียวกัน คำเดียวกันความหมายต่างกัน และคำที่มีใช้เฉพาะในภาษาใดภาษาหนึ่งเท่านั้น

การเรียงคำในภาษาญ้อ ได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ การเรียงคำระดับวลีและการเรียงคำระดับประโยค คำขยายจะเรียงไว้หลังคำที่ถูกขยาย การเรียงคำในประโยค ส่วนใหญ่เป็นการเรียงคำแบบประธาน กริยา และกรรม

พรวลี เข้มแข็ง (2545) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเสียงวรรณยุกต์ภาษาญ้อในผู้พูดที่อายุต่างกัน บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเสียงวรรณยุกต์ของภาษาญ้อที่บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในเรื่องของความแตกต่างเสียงวรรณยุกต์ในการพูดภาษาญ้อของผู้พูดที่มีอายุต่างกัน จากประชากร 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 20-30 ปี กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 40-50 ปี กลุ่มที่ 3 อายุ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน เป็นผู้บอกภาษาเพศหญิง 15 คน เพศชาย 15 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า ระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาญ้อ ที่พูดโดยคนที่มีอายุต่างกันมีระบบเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน โดยมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง แต่มีลักษณะของเสียงวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงแตกต่างกัน ซึ่งเสียงเหล่านี้อยู่ในระยะแปรเปลี่ยนโดยอิทธิพลของภาษาถิ่นอีสาน ที่อยู่ใกล้เคียงหมู่บ้านดังกล่าว

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อ

วิรัช ศิริวัฒนะนาวิน (2544) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อของคนไทย” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของการตั้งชื่อคนไทย หลักโหราศาสตร์ในการตั้งชื่อ ผู้ตั้งชื่อ เงื่อนไขในการตั้งชื่อ และความสัมพันธ์ของชื่อบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ตลอดจนเปรียบเทียบผู้ตั้งชื่อ และเงื่อนไขในการตั้งชื่อ

ผลการวิจัยพบว่าความเป็นมาของการตั้งชื่อของคนไทยสอดคล้องกับค่านิยมและความเชื่อของคนไทยมาตลอดทุกยุคทุกสมัย ส่วนหลักโหราศาสตร์ในการตั้งชื่อคือหลีกเลี่ยงอักษรที่เป็นกาลกิณี

ผลการศึกษาเรื่องผู้ตั้งชื่อพบว่าผู้ตั้งชื่ออาจได้แก่ บิดามารดา พระภิกษุ ญาติผู้ใหญ่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดของทารก ส่วนเงื่อนไขในการตั้งชื่อพบว่ามี 9 ลักษณะ คือ เพศ หลักโหราศาสตร์ ความหมาย ความไพเราะ ความแปลกใหม่ ชื่อบุคคลในครอบครัว นามสกุล การเลียนแบบ และเสียงที่อาจเกิดปัญหา

ผลการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของชื่อบุคคลในครอบครัวเดียวกันพบว่า มีความสัมพันธ์ 4 ประเภท ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางเสียง ความสัมพันธ์ทางพยางค์ ความสัมพันธ์ทางคำ และความสัมพันธ์ทางความหมาย

จิง ลู (2553) ศึกษาเรื่อง “กลวิธีการตั้งชื่ออาหารและอุปลักษณ์ในภาษาไทยและภาษาจีน” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณ์ชื่ออาหารภาษาไทยและภาษาจีน โดยรวบรวมข้อมูลจากนิตยสารและเว็บไซต์

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการตั้งชื่ออาหารในภาษาไทยและภาษาจีนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การตั้งชื่ออาหารแบบตรงและการตั้งชื่ออาหารแบบอุปลักษณ์

การตั้งชื่ออาหารแบบตรงตามการขึ้นต้นในตำแหน่งแรกของชื่ออาหาร มีทั้งหมด 23 ชนิด ได้แก่ ส่วนประกอบอาหาร ประเภทของอาหาร วิธีการทำอาหาร ลักษณะอาหาร เสียง ภาชนะใส่อาหาร ระดับของอาหาร รสชาติ สถานที่ จำนวน กลิ่นของอาหาร สี ลักษณะพิเศษของอาหาร ขนาดของอาหาร คำอวยพร ชื่อเฉพาะของอาหาร ชื่อยี่ห้อของสินค้า อุปกรณ์ในการปรุงอาหาร ประโยชน์ของอาหาร วิธีการรับประทานอาหาร ระยะทาง อุณหภูมิ และมูลค่าของอาหาร

การตั้งชื่ออาหารแบบอุปลักษณ์ในภาษาไทยและภาษาจีน สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การตั้งชื่ออาหารแบบอุปลักษณ์สมบูรณ์ และการตั้งชื่ออาหารแบบอุปลักษณ์กึ่งสมบูรณ์ ซึ่งพบอุปลักษณ์ทั้งหมด 9 ชนิด ได้แก่ อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต อุปลักษณ์ธรรมชาติ อุปลักษณ์สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ อุปลักษณ์สิ่งของ อุปลักษณ์กิริยาอาการ อุปลักษณ์สิ่งก่อสร้าง อุปลักษณ์สถานที่ อุปลักษณ์ฤดูกาล และอุปลักษณ์สงคราม

วรรณภา บุญประทีป (2553) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านและกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 24 ตำบล 219 หมู่บ้าน จำนวน 170 ชื่อ

ผลการวิจัยพบว่ามีลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านตามชนิดคำ 3 ลักษณะคือ คำประสม คำสมาส และคำสนธิ และพบกลวิธีในการตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานและความหมายของชื่อหมู่บ้าน 4 ลักษณะ ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับตำนาน และชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า

ฟาง ฟาง (2554) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อคนไทยและการตั้งชื่อคนจีน : การศึกษาเปรียบเทียบ” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบส่วนประกอบของคำ ลักษณะการสร้างคำที่ใช้ในการตั้งชื่อคนไทยและคนจีน และความหมายของชื่อคนไทยและคนจีน ซึ่งกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชื่อคนไทยและชื่อคนจีน ผู้วิจัยได้ชื่อคนไทยจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และชื่อคนจีนจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัยหงเหอ โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 1,000 ชื่อ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านจำนวนของพยางค์ที่ใช้ในการตั้งชื่อ ชื่อคนไทยเป็นคำ 3 พยางค์มากที่สุด ส่วนชื่อคนจีนเป็นคำ 2 พยางค์มากที่สุด ในด้านชนิดของคำที่ใช้ในการตั้งชื่อคนไทยเป็นรูปแบบ “คำนาม+คำนาม” มากที่สุดส่วนชื่อคนจีนเพศชายเป็นรูปแบบ “คำนาม+คำวิเศษณ์”มากที่สุด และชื่อคนจีนเพศหญิงเป็นรูปแบบ “คำนาม+คำนาม” มากที่สุด 2) คำที่ใช้ในการตั้งชื่อคนไทยมากที่สุด คือคำสมาส ส่วนคำที่ใช้ในการตั้งชื่อคนจีนมากที่สุด คือ คำประสม 3) ชื่อคนไทยเพศชายมีความหมายที่นิยมมากที่สุด คือ ชื่อที่มีความหมายที่เกี่ยวกับอำนาจ ชัยชนะ ความเป็นเลิศ ความกล้าหาญ ส่วนเพศหญิงความหมายที่นิยมมากที่สุด คือ ชื่อที่เกี่ยวกับความงาม ความบริสุทธิ์ ชื่อคนจีนเพศชายความหมายที่ใช้มากที่สุด คือ ความหมายที่เกี่ยวกับ อำนาจ ชัยชนะ ความเป็นเลิศ ความกล้าหาญ ส่วนเพศหญิงความหมายที่ใช้มากที่สุด คือ ชื่อที่มีความหมายเกี่ยวกับความงาม ความบริสุทธิ์

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุปลักษณ์

กิ่งแก้ว แห้วสุโน (2552) ศึกษาเรื่อง “อุปลักษณ์ในภาษาญ้อบ้านดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างอุปลักษณ์ และโลกทัศน์ที่สะท้อนจากอุปลักษณ์ในภาษาญ้อในบ้านดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร โดยมีผู้บอกภาษาเป็นชาวญ้ออายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างอุปลักษณ์ในภาษาญ้อ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสร้างอุปลักษณ์โดยมีคำเชื่อม (เป็น คือ ปาน) เช่น “ข้าเป็นหอยไต่” และการสร้างอุปลักษณ์ที่เป็นการกล่าวโดยนัย หรือไม่ใช้คำเชื่อม เช่น “ตีนสั้นมือยาว” ประเภทที่มาของอุปลักษณ์ในภาษาญ้อเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วจำแนกได้ 5 ประเภท คือ อุปลักษณ์สร้างจากสิ่งมีชีวิต อุปลักษณ์สร้างจากสิ่งไม่มีชีวิต อุปลักษณ์สร้างจากธรรมชาติ อุปลักษณ์สร้างจากการเดินทาง และอุปลักษณ์สร้างจากสิ่งอื่นๆ

โลกทัศน์ที่สะท้อนจากการสร้างอุปลักษณ์มี 3 ประเภท คือ โลกทัศน์ประเภทที่คนมีต่อคน ประกอบด้วยโลกทัศน์เกี่ยวกับสถานภาพของคน สังคม เศรษฐกิจ โลกทัศน์ประเภทที่คนมีต่อธรรมชาติ ประกอบการรักษาโรค สภาพความอุดมสมบูรณ์ อาหาร และโลกทัศน์ประเภทที่คนมีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ประกอบด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับผีและวิญญาณ ผีฟ้าผีแถน ผีตาแฮก บาปบุญคุณโทษ

เชิดชัย อุดมพันธ์ (2554) ศึกษาเรื่อง “อุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคในภาษาไทยถิ่นใต้” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคในภาษาไทยถิ่นใต้ที่ปรากฏในปริจเฉทตำรายาและตำราการแพทย์ อีกทั้งวิเคราะห์หน้าที่ของมโนอุปลักษณ์ในปริจเฉทตำรายาและตำราการแพทย์ โดยรวบรวมจากหนังสือบุดประเภทตำรายาและตำราการแพทย์ที่ปริวรรตแล้ว จำนวน 137 ฉบับ

ผลการวิเคราะห์พบมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรค 7 แบบ ได้แก่ โรคเป็นมนุษย์ โรคเป็นวัชพืช โรคเป็นสัตว์ร้าย โรคเป็นไฟ โรคเป็นสิ่งสกปรก โรคเป็นความไม่สมดุลหรือสมบูรณ์ของธาตุ และโรคเป็นภูตผี มโนอุปลักษณ์เหล่านี้ยึดโยงกับแนวคิดและคตินิยมในบริบทของภาคใต้ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นมุมมองที่ใช้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโรคในด้านที่แตกต่างกันออกไป ทั้งในแง่สาเหตุการเกิดโรค ชนิด/กลุ่มของโรค การแสดงอาการโรค การแพร่กระจาย/ลุกลามของโรค ความเรื้อรังของโรค และอาการของโรค

ผลการวิเคราะห์หน้าที่ของมโนอุปลักษณ์ในปริจเฉทตำรายาและตำราการแพทย์ พบว่าทำหน้าที่ 3 ด้าน คือ 1) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด ได้แก่ อธิบายความ สร้างแบบจำลองทางความคิด เปลี่ยนมุมมอง และเสริมความ 2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ ได้แก่ ลดความรู้สึกที่รุนแรงและสร้างความตระหนัก และ 3) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ ได้แก่ สร้างความต่อเนื่องในเนื้อความ และสร้างศัพท์เรียกชื่อโรค

หลักการและทฤษฎี

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อ

อวยพร พานิชและคณะ (2550 : 267) กล่าวถึงการตั้งชื่อไว้ว่า การตั้งชื่อเป็นการขมวดเรื่องราวเป็นถ้อยคำ กลุ่มหนึ่ง เป็นการรวบรวมมโนทัศน์อันกว้างไกลตามหลักความคิดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการใช้ภาษา มักเป็นคำสั้นๆ หรือวลีที่เป็นที่ยอมรับหรือเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ตั้งชื่อกับผู้อ่านพบชื่อนั้น ได้แก่ ชื่อคน ชื่อสินค้า ชื่อบทความ ชื่อภาพยนตร์ ชื่อเพลง เป็นต้น

อนัตตยา คอมิธิน (2548 : 16 อ้างถึง จิง ลู 2553 : 16) กล่าวถึงการตั้งชื่ออาหารในภาษาไทยไว้ว่าการตั้งชื่ออาหารในภาษาไทยมี 2 กลวิธี ได้แก่

1) กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบตรง หมายถึง วิธีการตั้งชื่ออาหารที่นำความหมายตรงทางรูปภาษามาสร้างเป็นชื่ออาหาร โดยเป็นการนำชนิดของอาหาร ประเภทของอาหาร ส่วนผสมอาหาร วิธีการทำอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร ภาชนะลักษณะอาหาร ลักษณะพิเศษของอาหารและคำเชื่อม มาประกอบกันเป็นชื่ออาหาร พบว่ากลวิธีในการตั้งชื่ออาหารแบบตรง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทตามการขึ้นต้นในตำแหน่งแรกของชื่ออาหาร คือ ชื่ออาหารที่ขึ้นต้นด้วยส่วนผสมอาหาร วิธีการทำอาหาร ชนิดของอาหาร และลักษณะของอาหาร

2) กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบ หมายถึง วิธีการตั้งชื่ออาหารที่นำความหมายประจำคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ได้จากการเปรียบเทียบนั้น เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยรูปภาษาที่เกิดจากการเปรียบเทียบ คือ อุปลักษณ์ พบว่า กลวิธีการตั้งชื่ออาหารเปรียบเทียบสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบสมบูรณ์ เป็นกลวิธีการตั้งชื่ออาหารที่นำความหมาย

ของคำหนึ่งมาใช้ในการเปรียบเทียบเป็นอีกความหมายหนึ่ง โดยชื่ออาหารที่ปรากฏนั้นอยู่ในรูปของอุปลักษณ์ทั้งหมด และกลวิธีการตั้งชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบบางส่วน เป็นกลวิธีการตั้งชื่อที่เป็นการเปรียบเทียบและมีแบบตรงรวมอยู่ด้วย

อุปลักษณ์ในชื่ออาหารที่ใช้กลวิธีการตังชื่ออาหารแบบเปรียบเทียบสมบูรณ์ และแบบเปรียบเทียบบางส่วน ที่พบในชื่ออาหารมี 5 อุปลักษณ์ ได้แก่ อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต อุปลักษณ์ของใช้ อุปลักษณ์ธรรมชาติ อุปลักษณ์สงคราม และอุปลักษณ์สถานที่

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอุปลักษณ์ (Metaphor)

อุปลักษณ์ (Metaphor) หมายถึง การนำคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ โดยนำความหมายประจำคำศัพท์ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ โดยเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดจากการใช้คำที่มีความหมายถ่ายโยงจากวงความหมายหนึ่งไปอีกวงความหมายหนึ่ง (Domain) ซึ่งโครงสร้างของอุปลักษณ์จะมีวงความหมาย (Domain) 2 ประเภท ได้แก่ วงความหมายต้นทาง (Source domain) และวงความหมายปลายทาง (Target domain) ซึ่งวงความหมายต้นทาง (Source domain) หมายถึง ความหมายเดิมก่อนที่จะนำไปใช้ในการเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นความหมายประจำคำ ส่วนวงความหมายปลายทาง (Target domain) เป็นความหมายใหม่ที่ต้องการสื่อ

อุปลักษณ์ จึงเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่นักภาษาศาสตร์ปริชานสนใจศึกษาทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานมีความเชื่อว่า ภาษาสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ ภาษาอุปลักษณ์ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ จะเป็นตัวแทนของการอธิบายเรื่องระบบความคิดหรือระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวทางของภาษาศาสตร์ปริชานนั้น เริ่มจาก เลคอฟและจอห์นสัน นักภาษาศาสตร์ปริชานที่ได้เสนอแนวคิดของเขาทั้งสองไว้ในหนังสือ Metaphor We Live By (Lakoff, G. & Johnson, M., 1980 ; อ้างในชัชวดี. 2548) ว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของเรานั้นอยู่ในรูปแบบของการเปรียบเทียบเป็นอุปลักษณ์ อุปลักษณ์จะไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของการใช้คำเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิด สังคม อารมณ์ ความรู้สึก ฯลฯ ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องของจินตนาการ แต่เป็นเรื่องที่อธิบายได้อย่างเป็นระบบมีเหตุผล ซึ่งเลคอฟ ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับอุปลักษณ์ตามแนวทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชานว่า อุปลักษณ์ (Metaphor) นั้นนอกจากจะเป็นการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบแล้ว ยังเป็นเรื่องที่

เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเป็นระบบความคิดของคนในสังคม ไม่ได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะภาษาเท่านั้น แต่การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันนั้นบอกให้รู้ว่า คนในสังคมที่ใช้ภาษานั้นมีระบบความคิด หรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องหรือประเด็นต่างๆ เป็นอย่างไร ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโลก ซึ่งปรากฏอยู่ในความคิดของเราและไม่เกี่ยวข้องกับคำเราใช้กันเป็นประจำมากเสียจนกระทั่งเราลืมว่ามันเป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบหรือการอุปลักษณ์นั้นเป็นการเชื่อมโยงความคิดจากการใช้คำที่มีความหมายถ่ายโยงจากวงของความหมายหนึ่งไปอีกวงความหมายหนึ่ง (Domain) ซึ่งเป็นไปอย่างอิสระโดยที่เราไม่รู้ตัวและเป็นการเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสุขและความทุกข์ในสังคมของผู้ใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเขาได้ศึกษาอุปลักษณ์ที่แสดงมโนทัศน์ที่น่าสนใจได้แก่ เรื่องของคำที่มีความหมายบ่งบอกทิศทาง โดยศึกษาคำที่มีความหมายบ่งบอกทิศทางที่เป็นคำกริยา และบุพบทในภาษาอังกฤษ เช่น I’m feeling up. My spirits rose.

จากตัวอย่างข้างต้นคำที่ขีดเส้นใต้เป็นคำศัพท์ที่บอกให้เรารู้ถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกในเรื่องของความสุขและความทุกข์ว่า คนในสังคมที่ใช้ภาษาอังกฤษมองว่า เมื่อมีความสุขร่างกายของมนุษย์ก็จะยืดตรงซึ่งเป็นไปในทิศทางขึ้นในทางตรงกันข้ามเมื่อมีความทุกข์ร่างกายของมนุษย์จะโน้มต่ำลงโดยธรรมชาติ จึงมีทิศทางไปในทางลง เราเรียกอุปลักษณ์นี้ว่า Conceptual Metaphor คือ อุปลักษณ์เชิงความคิด แสดงความคิดของคนในสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ประเด็นสำคัญที่สุดก็คือ อุปลักษณ์ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของภาษาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นได้ในรูปของภาษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้ภาษาของคนในสังคมบอกให้รู้ว่า คนในสังคมหนึ่งๆ นั้น มีระบบความคิดเป็นอย่างไรอุปลักษณ์ในตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน จึงสะท้อนระบบมโนทัศน์ของคนในสังคมด้วยเรียกว่าเป็น อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor) และด้วยเหตุผลนี้การศึกษาเรื่องอุปลักษณ์จึงสามารถทำให้เราเข้าใจชีวิตและระบบมโนทัศน์ได้

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทญ้อและเกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อ
2. เลือกคำเรียกชื่อโรคที่เป็นโรคพื้นฐานจากตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไปของ สุรเกียรติ อาชานุภาพโดยแยกคำเรียกชื่อโรคตามระบบ

3. นำรายชื่อโรคที่จัดตามประเภทดังกล่าวไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ เกิด เติบโต และใช้ภาษาไทญ้อในชีวิตประจำวัน รวมทั้งมีความรู้และความชำนาญในการวินิจฉัยโรค

4. วิธีดำเนินการ

4.1 อธิบายให้ผู้บอกภาษาเข้าใจเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับผู้บอกภาษาไทญ้อ

4.2 สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาโดยใช้รายชื่อโรคที่จัดประเภทไว้และใช้ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทญ้อในการสัมภาษณ์

4.3 บันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียง ขณะสัมภาษณ์ เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลภายหลัง

4.4 บันทึกข้อมูลลงในแบบเก็บข้อมูลภาษาที่เตรียมไว้ ในกรณีที่มีปัญหาหรือข้อสงสัย ผู้วิจัยจะซักถามผู้บอกภาษาอีกครั้งจนเป็นที่เข้าใจ

5. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ เพื่อศึกษากลวิธีการตั้งชื่อโรคที่ปรากฏในภาษาไทญ้อ

ผลการวิจัย

การศึกษาการตั้งชื่อโรคในภาษาไทญ้อ จำนวน 57 โรค มีกลวิธีการตั้งชื่อโรค 2 รูปแบบใหญ่ๆ ดังนี้

1. การตั้งชื่อโรคแบบตรงตัว หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่นำความหมายตรงทางรูปภาษามาเรียกชื่อโรค มีจำนวน 35 โรค ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามคำขึ้นต้นในตำแหน่งแรกของชื่อโรค ได้แก่

1.1 คำขึ้นต้นที่เป็นอาการของโรค หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยอาการของโรคมีจำนวน 26 โรค ตัวอย่างเช่น [pen^{342} tum^{445} naj^{342} k^{h}ɔ:^{342}] **เป็นตุ่ม**ในคอ หมายถึง อาการอักเสบของปุ่มเนื้อเยื่อน้ำเหลืองที่อยู่ในบริเวณลำคอ

1.2 คำขึ้นต้นที่เป็นอวัยวะที่เกิดโรค หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยตำแหน่งของอวัยวะที่เกิดโรค มีจำนวน 9 โรค ตัวอย่างเช่น [saj^{55} loŋ^{342} ham^{325}] **ไส้**ลงห่ำ หมายถึง ชื่อโรคที่ลำไส้ลงมาตุงที่ถุงอัณฑะ

2. การตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์หรือเชิงเปรียบเทียบ หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่นำความหมายประจำคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ ซึ่งความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นได้นั้นเป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง จนกลายเป็นการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์ มีจำนวน 22 โรค ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 9 ประเภท ดังนี้

2.1 อุปลักษณ์ธรรมชาติ หมายถึง การที่ธรรมชาติหรือลักษณะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ทุ่ง, ตะวัน และไฟ ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 3 โรค ตัวอย่างเช่น [phæ:3^{25} la:m^{342} t^{h}uŋ^{445}] แผลลาม**ทุ่ง** หมายถึง ชื่อโรคติดเชื้อชนิดหนึ่งขึ้นเป็นเม็ดเล็กๆ พองใสติดกัน

2.2 อุปลักษณ์ชื่อเรียกสัตว์หรืออวัยวะของสัตว์ หมายถึง การที่นำสัตว์หรืออวัยวะของสัตว์ ได้แก่ แมง, ตีนหมา และตาปลา ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 3 โรค ตัวอย่างเช่น [k^{h}aʔ^{325} jum^{441}ti:n^{342} ma:^{325}] ขยุ้ม**ตีนหมา** หมายถึง ชื่อโรคติดเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ขึ้นเป็นเม็ดเล็กๆ พองใสติดกันเป็นกลุ่ม มีอาการคันปวดแสบปวดร้อน

2.3 อุปลักษณ์สิ่งของหรือลักษณะของสิ่งที่เราบริโภค หมายถึง การที่นำสิ่งของหรือลักษณะของสิ่งที่เราบริโภค ได้แก่ สว่าน, บาตร, ไข่ และข้าวสุก ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 4 ตัวอย่างเช่น [pen^{342} lom^{342} saʔ^{325} wa:n^{445}] เป็นลม**สว่าน** เป็นอาการวิงเวียนหน้ามืด หรืออาจจะถึงกับหมดสติ

2.4 อุปลักษณ์ชื่อเรียกพืช หมายถึง การที่นำพืช คือ มะม่วง ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับอาการของโรคที่เมื่อเป็นโรคนี้แล้วมีลักษณะบวมเนื่องมาจากการอักเสบ ลักษณะที่บวมนั้นคล้ายกับผลของมะม่วง ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 1 โรค คือ [fi:^{325} maʔ^{342} muaŋ^{445}] ฝี**มะม่วง** หมายถึง ชื่อกามโรคชนิดหนึ่ง เกิดหนองมีเชื้อในช่องปัสสาวะ

2.5 อุปลักษณ์ชื่อเรียกอาชีพ หมายถึง การที่นำชื่อของอาชีพ คือ อาชีพโสเภณี (กะหรี่) ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับโรคที่เกิดจากการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรคมีจำนวน 1 โรค คือ [lo:k^{451} kaʔ^{342} li:^{342}] โรค**กะหรี่** หมายถึง เป็นโรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทำให้เกิดแผลที่อวัยวะเพศและต่อมน้ำเหลืองที่ขาหนีบโต

2.6 อุปลักษณ์ชื่อสถานที่ หมายถึง การที่นำชื่อของสถานที่ คือ สำเพ็ง ซึ่งในอดีตเป็นสถานที่ที่มีการขายบริการทางเพศกันอย่างเปิดเผย ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับโรคที่เกิดจากการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรคมีจำนวน 2 โรค ตัวอย่างเช่น [lo:k^{451} sam^{325} p^{h}eŋ^{342}] โรค**สำเพ็ง** หมายถึง เป็นกามโรคชนิดหนึ่งติดต่อโดยการสัมผัสหรือร่วมประเวณีกับผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้

2.7 อุปลักษณ์ภูตผี หมายถึง การนำสิ่งที่เป็นความเชื่อและเหนือธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็น คือ ผี ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับโรคที่ไม่ได้แสดงอาการออกมาให้เห็น ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 1 โรค คือ [phi:325 thak45 p^{h}i:^{325} tɔ:ŋ^{441}] **ผี**ทัก**ผี**ต้อง หมายถึง อาการที่ก้อนเนื้อโตผิดปกติตามร่างกายอาจนำไปสู่โรคเนื้องอกหรือมะเร็ง โดยเฉพาะมะเร็งต่อมน้ำเหลือง ซึ่งมีต้นเหตุมาจากต่อมน้ำเหลืองหรือเนื้อเยื่อน้ำเหลืองมีภาวการณ์เจริญเติบโตมากกว่าปกติ

2.8 อุปลักษณ์ลักษณะของโรคที่เกิดหรือลักษณะของอวัยวะที่เกิดโรค หมายถึง การที่นำลักษณะของโรคที่เกิดหรือลักษณะของอวัยวะที่เกิดโรค ได้แก่ เป็นจ้ำๆ สีดำ (กาฬ) และลิ้นที่เป็นฝ้าไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 2 โรค ตัวอย่างเช่น [k^{h}aj ^{55} ka:n^{342}] , [k^{h}aj^{55} p^{h}it^{44} k^{h}aj^{55} ka:n^{342}] ไข้**กาฬ** , ไข้**พิษ** ไข้**กาฬ** หมายถึง อาการไข้ที่เกิดเพราะถูกยุงลายที่มีเชื้อไข้เลือดออกกัด มีอาการเลือดออกใต้ผิวหนังเป็นจ้ำๆ

2.9 อุปลักษณ์สิ่งสกปรก หมายถึง การนำของเสียที่ถ่ายออกมาจากร่างกาย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสกปรก คือ อุจจาระหรือขี้ ไปใช้เปรียบเทียบกับอาการของโรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อรา ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่ปรากฏเป็นชื่อโรค มีจำนวน 5 โรค ตัวอย่างเช่น [k^{h}i:^{55} kɯan^{441}] **ขี้**เกลื้อน หมายถึง โรคผิวหนังเกิดจากเชื้อราขึ้นเป็นดวงขาวๆ อาจมีอาการคัน

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการตั้งชื่อโรคในภาษาไทญ้อ จำนวน 57 โรค มีกลวิธีการตั้งชื่อโรค 2 รูปแบบใหญ่ คือ

1. การตั้งชื่อโรคแบบตรงตัว หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่นำความหมายตรงทางรูปภาษามาเรียกชื่อโรค มีจำนวน 35 โรค ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามคำขึ้นต้นในตำแหน่งแรกของชื่อโรค ได้แก่

1.1 คำขึ้นต้นที่เป็นอาการของโรค หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยอาการของโรค มีจำนวน 26 โรค

1.2 คำขึ้นต้นที่เป็นอวัยวะที่เกิดโรค หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่ขึ้นต้นด้วยตำแหน่งของอวัยวะที่เกิดโรค มีจำนวน 9 โรค

2. การตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์หรือเชิงเปรียบเทียบ หมายถึง วิธีการตั้งชื่อโรคที่นำความหมายประจำคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความหมายใหม่ ซึ่งความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นได้นั้นเป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งจนกลายเป็นการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์ มีจำนวน 22 โรค ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 9 ประเภท ดังนี้

2.1 อุปลักษณ์ธรรมชาติ หมายถึง การที่ธรรมชาติหรือลักษณะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีจำนวน 3 โรค

2.2 อุปลักษณ์ชื่อเรียกสัตว์หรืออวัยวะของสัตว์ มีจำนวน 3 โรค

2.3 อุปลักษณ์สิ่งของหรือลักษณะของสิ่งที่เราบริโภค มีจำนวน 4 โรค

2.4 อุปลักษณ์ชื่อเรียกพืช มีจำนวน 1 โรค

2.5 อุปลักษณ์ชื่อเรียกอาชีพ มีจำนวน 1 โรค

2.6 อุปลักษณ์ชื่อสถานที่ มีจำนวน 2 โรค

2.7 อุปลักษณ์ภูตผี มีจำนวน 1 โรค

2.8 อุปลักษณ์ลักษณะของโรคที่เกิดหรือลักษณะของอวัยวะที่เกิดโรค มีจำนวน 2 โรค

2.9 อุปลักษณ์สิ่งสกปรก มีจำนวน 5 โรค

ในการตั้งชื่อโรคแบบตรงตัว ประเภทคำขึ้นต้นที่เป็นอาการของโรค มีจำนวนมากที่สุดคือ 26 โรค พบว่า โรคใดที่มีอาการบวมและมีการติดเชื้อจนเกิดอาการอักเสบ มีหนองตามอวัยวะต่างๆ มักจะเรียกว่า “ฝี” แล้วเกิดที่อวัยวะใดก็จะมีคำว่า “ใน” ต่อท้าย เช่น ฝีในหัว ฝีในตับ ฝีในท้อง เป็นต้น นอกจากนี้ในการตั้งชื่อโรคแบบอุปลักษณ์หรือเชิงเปรียบเทียบ ประเภทอุปลักษณ์สิ่งสกปรก มีจำนวนมากที่สุดคือ 5 โรค พบว่า โรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อรา ซึ่งไม่มีประโยชน์และก่อให้เกิดโรค ได้แก่ หูด กลาก เกลื้อน หิด และรังแค มีการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นของเสีย ถ่ายออกมาจากร่างกายของเรา น่ารังเกียจ และสกปรก นั่นก็คือ ขี้ ซึ่งให้ความหมายในเชิงลบว่าผู้ที่ป่วยเป็นโรคขี้หูด ขี้กลาก ขี้เกลื้อน ขี้หิด และขี้รังแค ซึ่งผู้ที่เป็นโรคผิวหนังคนในสังคมมักจะมองว่าเป็นคนที่สกปรก ไม่รักษาความสะอาดและน่ารังเกียจ ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า อุปลักษณ์สิ่งสกปรกเป็น 1 ใน 9 อุปลักษณ์ที่มีความโดดเด่นกว่าอุปลักษณ์อื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษากลวิธีการตั้งชื่อหมู่บ้านในภาษาไทญ้อที่จังหวัดสระบุรี
2. ควรมีการศึกษากลวิธีการตั้งชื่อคนของหมู่บ้านไทญ้อในระดับอายุที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว แห้วสุโน. (2552). **อุปลักษณ์ในภาษาญ้อบ้านดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กาญจนา คูวัฒนะศิริ. (2523). **วรรณยุกต์ในภาษาญ้อ**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิง ลู. (2553). **กลวิธีการตั้งชื่ออาหารและอุปลักษณ์ในภาษาไทยและภาษาจีน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เชิดชัย อุดมพันธ์. (2554). **อุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคในภาษาไทยถิ่นใต้**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นันตพร นิลจินดา. (2532). **ศัพท์ภาษาญ้อในจังหวัดสกลนคร นครพนม และปราจีนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระสุขุม มัชชิกานัง. (2542). **ลักษณะคำและการเรียงคำในภาษาญ้อ หมู่บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัย ศิลปากร.

พรวลี เข้มแข็ง. (2545). **การศึกษาเสียงวรรณยุกต์ภาษาญ้อในผู้พูดที่อายุต่างกัน บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฟาง ฟาง. (2554). **การตั้งชื่อคนไทยและการตั้งชื่อคนจีน : การศึกษาเปรียบเทียบ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรรณภา บุญประทีป. (2553). **การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิรัช ศิริวัฒนะนาวิน. (2544). **การตั้งชื่อของคนไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศรีพิน ศิริวิศิษฐ์กุล. (2529). **ลักษณะภาษาย้อ(ญ้อ)ที่ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรเกียรติ อาชานุภาพ. (2544). **ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

อวยพร พานิชและคณะ. (2550). **ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.